

Fotografie copertă: Podul din Zagori, Grecia
Desen coperta a IV-a: Mihai Chichioacă
Coperta: Carmen Sevastru

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SOLEA, MARIUS MARIAN

Scrisori pentru depărtările din voi /

Marius Marian Șolea;

București : Editura Societății Culturale Aromâne, 2012

ISBN: 978-606-93092-3-0

821.135.1-1

Notă: Poemele *Armâne, fără tine viu, crucea îți va fi străină, Scrisoare pentru aromâni, Tragicii comici, mergătorii pe sârmă și Paznic în puterea nopții* au apărut în volumul ***Adevărul, pe înțelesul femeilor***, Editura Vremea, București, 2011. *A doua scrisoare pentru aromâni, A treia scrisoare pentru aromâni, A patra scrisoare pentru aromâni și A cincea scrisoare pentru aromâni* sunt inedite, iar *Tăcerea lui Dumnezeu* a fost inclus în volumul ***Semantice umbre***, Editura Junimea, Iași, 1998.

Marius Marian Șolea

Scrisori pentru depărtările din voi

•

Cărțâ trâ dipârtârli dit voi

Date biografice:

Născut în 11 octombrie 1974, București, sector 3; școala primară și gimnazială în Bumbesti-Jiu, județul Gorj; clasele a IX-a și a X-a, la Grupul Școlar *Gheorghe Magheru*, Târgu Jiu; clasa a XI-a la Școala Normală *Spiru Haret*, Târgu Jiu; în 1993, în timpul anului școlar, este nevoit să întrerupă liceul, clasa a XII-a va fi terminată la Grupul Școlar *Ioan Nistor*, Vicovu de Sus, județul Suceava, cu 9,85 media la Bacalaureat; din 1994, student la Facultatea de Teologie Ortodoxă Iași, Secția Patrimoniu Cultural - Restaurare-Conservare carte, absolvită în 1998, licențiat în Teologie și Arte Plastice, cu lucrarea *Scrierea hieroglifică - premisă și reprezentare a civilizației egiptene*; din 2011, absolvent al Facultății de Drept și Administrație Publică, Universitatea Spiru Haret.

Din 1990, articole, recenzii, critică literară și poezie în reviste și cotidiane în număr de peste 30; 1994 – colaborator la Radio Contact Iași, Radio Iași, Radio România Actualități, Radio România Cultural; 1993 - 1996 – colaborator Radio Târgu Jiu; 1998 – colaborator Radio Trinitas; 1995 - 1996 – redactor-prezentator la TVR Iași; 1995 – 1998, participări la congrese și simpozioane internaționale; 1996 - 2000 – Președinte al Mișcării Europene, filiala Iași; 2000 - 2002 – președinte al Fundației Culturale Albastru; 2001 – membru în colegiul redacțional al Revistei *Brâncuși*; 2001 – redactor-șef al *Gazetei de Gorj*; 2003 - 2004 – editorialist *Radio Târgu Jiu*; din 2003, colaborator al revistelor *Gorjul de azi*, *Tribuna Învățământului*, *Reflex*, *Calende*, *Viața Românească*, *Literatorul*, *Hyperion*, *Scrisul Românesc*, *Est*, *Poezia*, *Feed Back*, *Timpul*, *Convorbiri Literare*, *Luceafărul*, *Cronica*, *Origini*, *Poesis*, *Contemporanul - Ideea europeană*, *Ateneu*, *Bucovina Literară*, *Ex Ponto*, *Cronica Veche* etc; din august 2004, consilier în Ministerul Culturii și Patrimoniul Național; din octombrie 2004, membru în Colegiul redacțional al *Cugetarii Europene*, publicație a secțiunii române a Mișcării Europene; 2005 - 2007, consilier personal al președintelui secțiunii române a Mișcării Europene.

Versuri pe albumele Paulei Seling, *Știi ce înseamnă?*, 2001 (piesa *Serile verii*) și Marceliei Buruian, *Nu sunt Albă ca Zăpada*, 2001; organizator al Festivalului de literatură poezie.ro, Agigea 2005, ediția I, Putna 2005, ediția a II-a, Agigea 2006, ediția, a III-a; din noiembrie 1998 – membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Activitate editorială:

Mereu secunda, mereu și Dumnezeu, Editura Alexandru Ștefulescu, Târgu-Jiu, 1995, cu o prefață de Mihai Ursachi și o postfață de George Țârnea; **Universul din piatră**, Editura A 92, Iași, 1996; **Pașii de sub simț**, Editura A 92, Iași, 1997, cu o prefață de Ioan Holban; **Semantice umbre**, Editura Junimea, Iași, 1998, cu o prefață de Cezar Ivănescu; **Cobilița cu furnici și alte proceduri**, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1999, cu un argument de Cătălin Florian Giurma; **Lungul poem haiku de o mie de strofe** (prima parte), Editura Albatros, București, 2000, cu o postfață de Valentin Tașcu; **Blestemul bărbăției și alte imagini sociale**, Editura Eminescu, București, 2002, cu o înștiințare de acad. Matilda Caragiu Marioțeanu; **Un peșchir și o țără dragoste**, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2004, cu o interfață de Valentin Tașcu; **Contemporan cu Dumnezeu**, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2005, cu o prefață de Liviu Ioan Stoiciu; **Graiu vostru, viziunea țaranului din Gorj asupra lumii**, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2006, cu o prezentare de Marin Mincu; **Crimă și pace bună**, roman, volumul I, Editura Paralela 45, Pitești, 2007, cu o prezentare de Tudorel Urian și o prefață de Lucian Chișu; **Ministerul groazei, demnitarii crimei**, volumul I, Editura Fundației Culturale Libra, București, 2007, cu o prefață de Florin Chilian; **Liber**, Editura Vinea, București, 2008, cu o prefață de Marin Stoian; **Generația suspendată**, Editura EDO, 2010, volum distribuit împreună cu albumul artistului Florin Chilian, „*Autistul, nu-l mai goniți pe Brâncuși*”; **Adevărul, pe înțelesul femeilor**, Editura Vreamea, București, 2011.

Cărți coordonate, ediții îngrijite:

Antologia poezie.ro, *Ultima generație, primul val*, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2005; *Antologia proza.ro*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006; Gheorghe Mustăță - *Evoluția prin asociere și edificarea organismelor*, Editura Vreamea, București, 2009; *Înalt Prea Sfinția Sa Dirayr Mardichian, o jumătate de veac ca Întâistătător al Eparhiei Bisericii Armene din România și Bulgaria*, Editura Zamca, București, 2010, album fotografic cuprinzând activitatea pastorală a înaltului ierarh armean;

Kevoork Hintlian - *Istoria armenilor din Țara Sfântă*, Editura Zamca, București, 2010; Dimitrie Dan - *Armenii ortodocși din Bucovina*, Editura Zamca, București, 2010; Gheorghe Bezviconi - *Manuc-Bei*, Editura Zamca, București, 2011; Corneliu Zeana - *Umoristice*, Editura EDO, București, 2011; Minas Tokați - *Cânt de jălire asupra armenilor din țara vlahă*, Editura Zamca, București, 2011; Grigore Goilav - *Armenii ca întemeietori de orașe în partea de răsărit a Europei*, Editura Zamca, București, 2011; Gheorghe Hasan - *Incidențele mele cu lumea*, Editura Vremea, București, 2011; Santa al Culaki al Todî - *Yramostea sh Tuduradzji*, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2011; Paul Bogdan - *Exerciții de singurătate*, Editura Timpul, Iași, 2012; Alexandru Gica - *Introducere în istoria recentă a aromânilor*, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2012; Corneliu Zeana - *Mistuire*, Editura EDO, București, 2012.

În pregătire:

Bă, românii mei (publicistică); *Ministerul groazei, demnitarii crimei*, volumul al II-lea și al III-lea; *Crimă și pace bună*, volumul al II-lea și al III-lea; *Jocuri din Bătrânia* (poezie); *Idei întâmplătoare*; *Jurnalul definitiv* (eseistică).

Referințe despre volumele publicate:

Mihai Ursachi, Ioan Holban, Ion Popescu, Cezar Ivănescu, Simion Bărbulescu, Corneliu Ștefanache, Șerban Alexandru, acad. Constantin Ciopraga, Nicolae Dragoș, George Țărnea, Lucian Vasiliu, George Bădărău, I.D.Sicore, Alexandru Andriescu, Alexandru Husar, Gloria Lăcătușu, Nicolae Diaconu, Valentin Tașcu, Eugen Velican, Adrian Păunescu, acad. Matilda Caragiu Marioțeanu, Ion Filipoiu, Florin Lăzărescu, Ioan Adam, Eugen Lucan, Ioan T. Morar, Bogdan Alexandru Stănescu, Aureliu Goci, Horia Gârbea, Dumitru Matală, Andrei Milca, Costin Tuchilă, Victoria Milesu, Daniel Corbu, Eugenia Țarălungă, Liviu Ioan Stoiciu, Florea Miu, Călin Cocora, Ion Bogdan Lefter, George Mihalcea, Marin Mincu, Ștefania Mincu, Radu Voinescu, Tudorel Urian, Valeria Manta Tăicuțu, Ioana Bogdan, Mircea Ghițulescu, Emilian Marcu, Marin Stoian, Paul Bogdan, Florin Chilian, Constantin Dram, Vasile Andru, Felix Nicolau și alții.

Armâne, fără tine viu, crucea îți va fi străină

Armâne, gione, ce te-ai gândit că îți va fi pe cruce scris?
istoria sau ratarea ei? bucuria de-a trăi sau drama reală?
uitarea de sine, sfărâmarea firii tale înalte,
inconștiența de-acum?
te mulțumești să scrie pe ea că ai trăit milenii
și ai murit chiar azi, când lumea ta e pe final?
sau crezi că e de-ajuns că ai supraviețuit chiar vieții
din cântecele tale? nu, gione, moartea e moarte
când vine din tine.
nu confunda rămășița respirației tale cu viața armânească!
și, mai cu seamă, cine crezi că îți va scrie astăzi crucea?
grecii, care te-au făcut să-ți vezi sângele din piept,
căzând pe pietrele lor sterpe,
ca ultim argument că tu ești grecul mort și vechi
de care au nevoie pentru ca ei să stea în satul tău?
cât să le mai ții în inima ta blestemul și ura?
și de când accepți tu ca minciuna din istoria lor
să înceapă cu tine?
ai uitat că ochii tăi au văzut cea din urmă lumină
lucind pe cuțitul antartului grec,
năvălind în haită din crânguri și din episcopii?
e de-ajuns numai atât, să-ți spună că ești grec viteaz,
pentru ca tu să plângi în limba lor?
cine, more, îți va scrie crucea? românii,
care te-au chemat special ca să te uite,
pierzându-te mereu înăuntrul lor infestat de turbare?
albanezii turciți, care cred că sunt mari,
când se urcă pe mormintele strămoșilor tăi?
sârbii, bulgarii, cine, more, îți va scrie pe cruce?

ori Macedonia, ce te va uita din ce în ce mai mult,
crezând că-n lipsa ta va putea să fie doar o istorie slavă?
conducătorii tăi, împărțiți în cete dușmane și care, fără tine,
nu mai sunt nimic?
ce pot ei să îți spună, ce lumini au prins în priviri și în palme,
pentru a te privi în ochi și a te ține de umeri?
câte stele au aprins,
ca să te scoată din bezna cea rece?
gione, nu muri, chiar dacă azi ți se va face crucea!
pentru că n-are cine, more, să-ți scrie pe ea
„Armânlu nu cheari!”

Armâne, fârâ tini yiu, crutsea va tsâ hibâ xeanâ

Armâne, gione,
tsi ti-ai minduitâ că va tsâ ânyrâpseascâ pi crutsi?
istoria i chirerea a ljei? haraua ti bânari i drama dealihea?
agârsharea-ts, zdruminarea a hiintsâljei a tali analti,
niduchearea di sini?
agiundzi că ânyrâpseashti pi ea că bânashi eti arada
sh-murishi dip azâ, anda bitisita tsâ easti aproapea?
i minduieshtsâ că easti duri că bânashi ma multu sh-di bana
dit cântisli a tali? nu, bre gione,
moartea-i moarti mash cându yini dit tini.
nu adarâ unâ armăsătura a adyaticlui a tău
cu bana armâneascâ!
sh-ma multu, cari minduieshtsâ că va tsâ ânyrâpseascâ azâ
pi crutsi?
gretslji, tsi ti adusirâ ta s-tsâ vedz sândzâli-ts dit cheptu,
câdzândalui pi chetsarli a lor stearpi,
cândâsearea dit soni că tini hii greclu mortu sh-vechilju
di cari au ananghi ta s-poață s-curdiseascâ tu horli a tali?
tu inimâ cât chiro va li portsâ blâstemlu sh-inatea?
sh-di cându aprochi tini ca psemata dit istoria a lor
s-ahurheascâ cu tini?
agârshishi că ochilji a tăi vidzurâ atsea dit soni lunjnâ
ânyilicindalui pi câtsutlu a antartlui grec,
tsi s-hiumâsea tâbâbii dit curii sh-dit episcopii?
agiundzi mash ahât, s-tsâ dzâcâ că eshtsâ livendu grec,
ta s-acats s-plândzâ pi limba a lor?
cari, more, va tsâ ânyrâpseascâ pi crutsea-ts? românlj,
tsi tsâ grirâ, casten, ta s-ti agârsheascâ,
iu ti chirushi totna nuntrul a lor acâtsat di turbu?

arbineshlji nturchipsits, tsi s-pirifânsescu,
anda calcâ pi murmintsâlji a strâpâpânjlor a tăi?
sârghilji, vâryarilji, cari, more, va tsâ ânyrâpseascâ pi crutsi?
i Machidunia, tsi va ti agârsheascâ, tut cama multu,
minduindalui că, fârâ tini,
va s-poatâ s-hibâ mash unâ istorii slavâ?
cumândarilji a tăi, ampârtsâts tu parei dushmani sh-cari,
fârâ di tini, nu suntu ici tsiva?
tsi pot ljei s-tsâ spunâ? tsi lunjnji acâtsarâ tu mutritâ
sh-tu pâlñj, ta s-ti mutreasacâ-ntr-ocljji shi s-ti acatsâ
di-anumiri? câti steali au apreasâ,
ta s-ti scoatâ dit scutidea atsea aratsea?
gione, s-nu mori, tsi cara azâ va tsâ adarâ crutsea-ts,
câ tse nu-ari cari, more, s-ânyrâpseascâ pi ea
„Armânlu nu cheari!”

traducere de Mirela Sima și Aurica Piha

Scrisoare pentru aromâni

Minunea prin care hora voastră
s-a-nlănțuit cu timpul până astăzi
nu trebuie nici să fie și nici să rămână un lucru în sine,
ea trebuie să fie un sens și o urmare
dacă a parcurs până la noi acest cântec al lumii.

cu sângele vostru ați desenat în Balcania
doar hărțile altora,
hărți străine care puteau să fie
mantiile voastre de vreme urâtă.
deși ați pribegit continuu,
de voi înșivă nu v-ați pierdut niciodată.
cândva, nu vă iubeați pe sine,
alergarea în jertfă era o respirație.
genetic, sacrificiul abia aștepta
să vină momentul prielnic.
în sângele vostru s-au instituit simbolurile răzii,
când sângele cade susținut de lumină.
și astfel încheagă în el mai departe
înțelesuri, inimi, conjuncturi.

sunteți atât de vechi,
încât munții care v-au purtat odată în brațe
au crescut între timp către cer,
abia făcându-și loc pe lângă piepturile voastre.
chiar și-n Olimp ați locuit împreună cu niște zei străini,
le-ați supraviețuit și lor.
de peste tot a trebuit să plecați,

pentru că toți urau vechimea voastră
și dreptul întâiului venit.

cu oase ați albit întunecatele poteci ale Balcaniei.
România,
contradictorie vatră de-nțelesuri a lui Dumnezeu,
v-a lăsat uitați de vreo două-trei ori...
popor pierdut în dreapta unui fluviu nefast așezat,
popor ratat definitiv în stânga.
să nu mai plângeți, decât de bucurie,
lacrimile voastre nu au pământ pe care să mai cadă!
și nici să nu muriți în acest secol al morții programate,
să nu muriți nici sufocați de vise și nici uciși de realitate!

prieteni nu veți avea nicicând,
acum chiar și dușmanii v-au lăsat în pace,
preferă să vă cumpere identitatea de azi,
adică ce n-au putut prin crimă să facă să dispară.
abia acum va fi rezistența cea grea,
când nu mai aveți de luptat decât cu voi înșivă,
sugrumați de convenții și reguli străine.
pinii de pe Golna or mai putea să îmblânzească astăzi
orizontul de stâncă?
armâne atent și liber, orator în agora naturii,
inima ta nu e numai bătaie, e alergare din moarte.
aici, vulturii Pindului, dacă mai există,
nu trebuie să tot zboare în sferele mâhnirii,
ci să se ridice deasupra României,
întinși pe lumină,
așa cum pe lumină, altădată, sângele cădea.

Carti trâ armânj

Thama pritû cari corlu a vostru
s-ligă cu chirolu pânâ adzâ
nu lipseashti s-hibâ sh-nitsi s-armânâ unu lucru ti elû ishish,
ea lipseashti s-aibâ unâ noimâ shi unâ hâiri
dicara thama traversă pânâ la noi aestu cântic a lumiljei.

cu sândzâli a vostru zugrăpsitû tu Balcanû
mashi hârtsâli a alântorû,
hârtsâ xeani tsi putea s-hibâ
tâmbârili a voastri ti chiro aspartû.
tsi cara daima pi căljuri
di voi ishish nu vâ chirut canâ oară.
ninti nu vâ vreats voi,
alâgarea câtâ curbani eara unû adiljeaticû.
genetic, curbanea mizi ashteaptâ s-yinâ oara.
tu sândzâli a vostru s-ancârfusirâ simbolurili a aranâljei,
cândû sândzâli cadi andrupâtû di lunjnâ.
shi ashi ancljeagâ tu elû, ma largû,
noimi, ininj, conjuncturi.

hits ahât veclj
câ muntsâlji tsi vâ purtarâ nbratsâ
criscură di atumtsea pân di tserû,
mizi sh-featsirâ cali pi ninga chepturili a voastri.
dip sh-tu Eleambo bânatû cu niscântsâ dhionj xenji
sh-armasitû pisti locû dupâ elj.
di pisti tut lipsea s-fudzits
câ tse tuts nu u vrea vicljmea a voastră

shi atsea că earats endophi (băştinaş).
cu oasis a voastri alghitū scutidoasili căljuri ditū Balcanū.
România,
ciudioasă vatră di noimi alū Dumnidză,
v-alăsă agârshits di vârâ doauâ-trei ori...
popul chirutū nandreapta di unu fluminū curdisitū fârâ tihi,
populū ratatū ti daima na stânga.
s-plândzets di aoa sh-nclo mashi di harauă,
lacărnlji a vostri nu mata au locū pi cari s-cadâ!
s-nu mata murits tu aestâ etâ a moartiljei programatâ,
s-nu murits smurticats di yisi shi nitsi vâtâmats di realitati!

sots nu va s-avets canâoarâ,
tora shi ehtsârłji vâ alâsarâ arâhati,
ma multu vor s-vâ acumpârâ identitatea di adzâ,
atsea tsi pritū vâtâmari nu puturâ s-u adarâ afan.
mizi tora rezistentsa va s-hibâ ma greuă,
cândū prindi s-vâ alumtats mashi cu voi ishish,
sgrumats di conventsii shi nomuri xeani.
chinilji di pi Golna va s-ma poatâ s-imireadzâ
orizontul di cheatră?
armâne, lefter sh-tsi badz oarâ, orator tu ayora ali fisi,
inima a ta nu easti mashi bâteari, easti alâgari pritū moarti.
aoa, ornili ditū Pindū, maca nica bâneadzâ,
nu lipseashti s-azboairâ mashi tu sferili a nvirinariljei,
ama prindi si si-analtsă pisupra a Româniljei,
teshi pi lunjnâ,
ashi cum pi lunjnâ, altâoarâ, sândzâli cădea.

traducere de Alexandru Gica și Mirela Sima

Tragicii comici, mergătorii pe sârmă

Tragicii comici, mergătorii pe sârmă,
printre spectacole, rămași ai nimănu,
ar vrea să moară și n-au unde
ar vrea să spună și n-au cui.

deținuți în spectacol și-n larmă...
iadul din suflet – lacăt de vecie,
în nici o noapte nu poate s-adoarmă.
din libertate v-ați făcut comedie.

tragicii comici, mergătorii pe sârmă,
nu vor putea muri acolo, sus,
corabia de sub ei nu are cârmă,
chiar în pământ e soarele apus.

nu mai aștept lumină și nici eliberare,
ai mei sunt paznici de infern.
pe veci sunt prins în resemnare,
blestem conjunctural, destin etern.

domn rătăcit și fără oști,
viteaz de prisos, imediat detestabil,
ales prizonier între proști,
în dinamicul lagăr de rău confortabil.

Paznic în puterea nopții

În somn adânc și fără vis
urâți sunt cei ce ard pe drum.
doi ochi albaștri s-au închis,
doi ochi albaștri vor veghea de-acum.

ieșiți dintr-un blestem pentru puțin,
priveghiul tău îl ținem pentru noi –
zădărnice, praf și un fugar amin,
ne zăngănim armura de noroi.

mereu noi ne vestim pieirea,
nici pruncul nu apucă să se mai usuce,
îi ponegrim destinul și mărirea
ne-mpărtășim cu ură, ne spânzurăm de cruce.

cum mai încap atâția oameni în pământ,
țara din mine se dărâmă,
și-atâția inși pierduți în cel ce sînt?
rămânii nu mai vor să mai rămână.

A doua scrisoare pentru aromâni

Atât de puțini sunt cei interesați de adevăr,
încât te întrebi dacă are vreun rost
să insiști să trăiești pentru ei.
adevărul – un disconfort al plecării din om pentru voi –
pare să fie de natură abstractă.

aromâni, mai însingurați în voi înșivă
ca propria dispariție în interesele lumii,
nu vă trebuie nici țară, nici pământ
pentru a vă îngropa, dihononia dintre voi a fost de ajuns
ca să vă acopere cu totul.
degeaba vă dați mâinile în horele voastre,
nu mai împresurați nimic.
în preajma voastră, cuvântul e zadarnic,
nu mai aveți înțeleșul,
rostirea e doar un sunet al biologiei.
ziduri de carne, prăbușite în suflet,
între voi am impresia că doar din pământ
pot să vorbesc cu folos.

ruine ale celor pe care le știți despre voi,
pentru binele vostru jertfa nu e de ajuns,
pentru binele vostru
nimic nu se poate face dacă cel care face
nu este obsedat de iubirea de voi,
de firea aceea care fu odinioară și din care a rămas
doar nostalgia simțirii eterne.

trăitori perfecți ai iluziei libertății,
zeci de zei pitici și infirmi vă decid acum existența.
un mecanism psihologic pervers v-a dus
din voințe solitare în handicapuri solitare.
chiar și viața mea este o moarte continuă a voastră
pentru că în mine simt
cum se îneacă ultimul armân
în sânge românesc.

vă este jenă să fiți oameni,
caut în inimile voastre timpul greu, nu îl găsesc,
nu știu cuvântul cu care să vă scot din aceste morminte.
nu vreau să învăț a vă scrie pe cruce,
pentru că fără voi nici eu nu mai sunt.
în limba neuitată,
deja devenită eternă la unul dintre capetele ei,
azi nu mai spuneți nimic, firea armânească e mută.

sufletele străbunilor voștri, înlănțuite azi în voi
și care în trecut cunoscuseră lumea printre norii munților
și bucuria horelor de existență și de regăsire
în văile ce adunau înalte drumuri, le purtați acum
pentru distracții debile și întâlniri promiscue
prin subsolurile-ncinse ale Bucureștilor.
sufletele moșilor voștri înalți
și bucuria lor de a fi împreună le eliberați în beznă,
într-un iad necunoscut vreodată lor.
și nu doar că trăiți acolo o caricaturizată comuniune
de-a fi,

mai faceți și spectacole,
ca să vadă lumea că aveți ceva de spus...
din identitatea voastră nu a rămas decât o rămășiță
de emoție.

cu armâncele tinere vă purtați ca și cum ar fi niște târfe
pripășite lângă voi din marginile firii.
pentru că nu mai sunteți nimic, compensatoriu,
vă preocupă să aveți cât mai mult, să acoperiți în acest fel
golul dureros care v-a prăbușit în lipsa de sens.
 trăiți pentru nimeni,
pentru că a trăi pentru sine nu înseamnă nimic.
singura calitate pe care păreți a o mai păstra acum
este că încă existați, dar asta nu vi se cuvine deloc,
este ultima urmă a celor cărora le datorăți faima, dârzenia
și eternitatea...

din toate nu înțelegeți nimic.
sunteți mai jos decât pământul pe care-l călcați,
dezbrăcați de lumină, îmbrăcați în pământ.
înălțimea și zborul parcă nici nu au fost.
și munții din sinele vostru sunt goi.
fiind inutili acum, v-au părăsit și dușmanii...

Daua carti trâ armânj

Ahâtû ptsânj suntu atselj tsi au sinfer ti averû
că ti antregghi desi ari vâ râ noimă
s-angăsăieshtsâ ta s-bânedz ti elj.
averlu – un anybodyiu a fudzeartiljei dit omû ti voi –
s-pari ta s-hibâ di fisico abstractu.

armânj, tut cama singuri tu voi ishivâ
câtâ cumû a voastâ chireari ti sinferurili a lumiljei,
nu-avets ananghi ni di vāsili, ni di locû
ta s-vâ angrupats, ngrânjia anamisa di voi fu duri
ta s-vâ aputruseascâ di dip.
geaba vâ dats mânjlji ncorurili a voasti,
nu mata ngârdits ici tsiva.
deanvârliga a voastâ, zborlu easti fârâ uxii,
u chirutû noima,
grearea easti mash unû sonû ali biologhii.
stiznji di carni, azvurnuiti tu suflit,
anamisa di voi ânj si pari că mash di sumû locû
potû s-vâ grescu cu hâiri.

arâvuiri a lucârlor tsi li shtits di voi,
ti ghineatsa a voastâ curbanea nu agiundzi,
ti ghineatsa a voastâ
tsiva nu poati s-hibâ adrat maca atsel tsi adarâ
nu ari unâ mirachi zurlâ ti vrearea di voi,
ti tabaetea atsea tsi u aveats vârnâoarâ sh-dit cari armasi
mash nostalgia a ducheartiljei niastimtâ.

bânători ti anami a iluziljei a elefteriljei,
dzâts di dzei njicâzantsâ sh cu zâvalâ vâ apufâsescu mira.
un mecanismo psihologic nitinjisitu vâ dusi
dit volea solitarâ tu câsurea solitarâ.
pânâ sh-bana a mea easti unâ moarti dipriunâ a voastâ,
câtse tu mini duchescu
cumû s-neacă atsel dit soni armân,
tu sândzul românescu.

vâ easti andirsi s-hits oaminj,
caftu tu iniñli a voasti chirolu greu, nu-lû aflu,
nu shtiu zborlu cu cari s-vâ scotû dit aesti murminti.
nu voi s-nvetsû s-vâ anyrâpsescu crutsea,
ti atsea că, fârâ di voi, nitsi mini nu mata escu.
tu limba niagârshită,
agiumtâ kiola eternâ la un di capitli a elj
adzâ nu mata spunets ici tsiva, fisea armâneascâ-i amutâ.

suflitli a strâ-aushlor a voshtsâ, ligati adzâ tu voi
sh-tsi, aua sh-un chiro,
avea cânâscutâ lumea anamisa di niorilji a muntsâlor
sh-haraua a corurilor di existentsâ sh-di xanaaflari
tu vâljiurli tsi aduna analtli căljiuri, li purtats tora
tu gimbushi psefti sh-andamusi lishoari
prit sumlocurli apreasi di Bucureshti.
suflitli a aushlor a voshtsâ anâltsâ
sh-haraua a lor ta s-hibâ deadun, li silighits tu chisâ,

tu unâ colasi nicânâscutâ vârnâoarâ di elj.
sh-nu mash că bânats aclo unâ paljiu comuniuni
di banâ,
adrats nica sh-spectacoli,
ta s-veadâ dunjeaua că avets tsiva ti-aspuneari...
dit identitatea a voastâ armasi mash unâ sârmâ
di emotsie.

cu armânili tiniri vâ purtats
dip canda suntu nâscânti putani
tsi sh-aflarâ apanghîu ninga voi dit mârđzinjlji a fisâljei.
ti atsea că nu mata hits ici tsiva, ta s-tsânets ziga,
cilâstâsits ta s-avets cât ma multu, s-anvâlits ashî
gollu cu ponŭ tsi vâ surpâ tu xichea di noimâ.
bânats ti canâ,
ti atsea că s-bânedz ti tini ishish nu va s-dzâcâ ici tsiva.
atsea hari tsi s-pari că u tsânut pân' tora
easti că nica bânats, ama aestâ nu vâ si cadî a voauâ ici,
easti atsel dit soni torŭ a atsilor
a curi lâ hits borgi ti anami, livindeatsâ
sh-eternitati...
dit tuti nu achicâsits ici tsiva.
hits ma nghiosŭ di loclu tsi-lŭ câlcats,
dizlâxits di lunjnâ, alâxits tu locŭ.
analtul sh-azbuirarea canda nu furâ dip.
sh-muntsâlji ditŭ sinea a voastâ suntu golj.
hiindalui fârâ di hâiri tora, vâ pârÿisirâ sh-dushmanjlji...

traducere de Mirela Sima și Aurica Piha

A treia scrisoare pentru aromâni

Timpu ne parcurge neutru cu lumea legată după sine,
ca un cerșetor care își duce povara.
noi, însă, vedem istoria ca fiind o defilare,
în acest fel și noi înșine părem a căpăta
o importanță mai mare.
apoi, pentru ca totul să nu fie o dramă,
timpul presat de cunoașteri e doar o convenție
prin chiar matematica sa.
voi strângeți fără încetare, într-o panică ușor explicabilă,
sclavagismul fatal vă dă iluzia că ați fi
proprii voștri stăpâni,
când, de fapt, vouă înșivă vă sunteți robi.
nu păreți să știți că libertatea exterioară e numai o iluzie,
pretext pentru ca oamenii să își dorească anumite fapte,
libertatea reală e numai în sine,
mai strictă decât oricare lege marțială.
binele individual nu este un bine al comunității,
iar suma binelui individual
nu va fi nicicând un bine-al armânei.
ce faceți unii pentru alții?
unde este întâlnirea comună a binelui vostru?
pentru ca viața să nu fie stearpă și trăită zadarnic...
acum, cu abilitatea voastră veche,
vă adaptați la tot ce-i efemer,
de ce ați încetat adaptarea la eternitate?
ce s-a-ntâmplat în voi de v-ați uitat
și acum trăiți doar viețile altora?
nu demult, în loc de sânge, purtați în vene țeluri,
de asta le și dăruiați oricui atât de ușor.
în loc de inimi, grija pentru neam bătea continuu

între coastele voastre de bronz, clopote vii erați.
azi, idealul vostru e averea, mâncarea, odihna și cheful,
simple instincte de viețuitoare.
au rămas în legende, pe care le faceți abstracte,
rostul și felul vostru de-a fi.
v-ați propus să supraviețuiți doar în istoriile voastre,
vă va ajunge atât?
și nepoților voștri le va fi de ajuns?
cine le va spune că în ultima vreme nu mai există jertfă,
adică exemplu, simbol și drum de urmat?
în limba armânească,
mai credeți că există gândirea armânească?
nu mai purtați nici măcar idealurile altora,
ca să arătați cu câtă putere vă puteți converti
la interesele lor... naționale.
elenism, panslavism, românism de voi separat,
ori simplă albanizare.
nu vă este rușine când citiți în cărți părăsite
ce strămoși luminoși ați avut?
bezna solidă din prezentul vostru nu se cutremură
în apropierea acestor lumini?
nu simțiți că ei sunt ai voștri, că sunt fără moarte
numai cât timp veți trăi, că ei sunteți voi?
credeți că ei au trăit pentru ca voi să aveți acum
ce să omorâți,
ori că au murit pentru o astfel de moarte, ieșită din voi?
azi, poate de rușine, nu vreți să mai citiți și să scrieți,
probabil ca să nu aflați câtă vitejie putea să încapă
în acei păstori,

care și când coborau din înalt,
coborau doar să ridice, detașați,
civilizațiile altora.
ce nebunie stelară vă păzea genetica proprie, ce gesturi,
ce cauze!
amânarea lucrului e acum confortul vostru continuu
și intim,
parcă v-ar fi teamă de un sfârșit convențional al istoriei,
cea care este reală oricum nu se poate opri.
aveți teama muribundului de a nu se mișca
pe patul de moarte...

Treia carti trâ armânj

Chiolu curâ pritû noi neutru
cu lumea ligată dupu el ishishi,
ca un dicunjeiar tsi-sh dutsi furtia.
ama noi u videm isturia ca unâ privideari,
ahtari turlii că noi ishishi pârem
s-avem unâ simasii cama mari.
dapoaia, ca tuti s-nu hibâ unâ dramâ,
chiolul angricat di shteri easti mash unâ conventsie
tamam prit matematica a lui.
voi adunats fârâ dânsâseari,
tu unâ asparizmâ lishor te-a exiyiseari,
sclâvia fatală vâ arâdi că vâ hits a voauâ niuchiri,
ma, dealihea, vâ hits a voauâ ishishi sclayi.
canda nu shtits că vlihuria di nafoarâ
easti mash unâ iluzii,
furnjii ti oaminji ta s-va niscânti facti,
vlihuria dealihea easti mash tu sinea ishishi,
tsi angracâ ma multu di itsi nom martsial.
ghineatsa la un insu nu easti ghineatsa a farâljei,
sh-suma a ghineatsâljei singularâ nu va s-hibâ canâoarâ
unâ ghineatsâ ti armânami.
tsi adrats un ti alantu?
iu easti andâmusearea comună a ghineatsâljei a voastâ?
ta s-nu hibâ bana stearpâ sh-bânatâ fârâ noimâ...
tora, cu murafetea a voastră veaclji,
vâ dats dupu tut tsi easti efemer,
câtse vâ dânsâsitu s-vâ dutsets câtâ eternitate?
tsi s-featsi tu voi di vâ agârshitu
sh-tora bânats mash bana a alântor?
nu-ari multu chiro di-anda,

tu loc di sândzâ, purtats tu vini scupadz,
ti-atsea lj-duruseats sh-ahât lishor a curi sâ s-tihisea.
tu loc di ininj, gailelu ti isnafi bâtea dipriunâ
anamisa di coastili a voastri di bâcâri, clopati yii earats.
adzâ, ideallu a vostru easti avearea, mâcarea,
discurmarea sh-gimbushea,
purtaticû lishorû di yeatsâ.
armasirâ tu pirmithi, tsi li adrats abstracti,
hâirea sh-ca tsi soîi hits.
vâ pripusit s-bânats mash tu isturiili a voasti,
va vâ agiungâ ahâtû?
sh-a nipotslorû a voshtsâ va lâ agiungâ?
cari va lâ aspunâ că tu chirolu dit soni
nu mata ari curbani,
tsi va s-dzâcâ urnechi, simbolu sh-cali te-a imnari?
tu limba armâneascâ,
pistipsits că nica ari minduiarea armâneascâ?
nu mata purtats ni idealurli a alântor, ta s-aspunets
cu câtâ silâ putets s-vâ shtsâts la sinferurli a lor...
natsionali.
elenismu, panslaismu, românismu di voi dispârtsâtû,
i mash arbinishiri.
nu vâ easti arshini anda ghivâsits tu cârtsâ pârghisiti
tsi pâpânji anyilicioshi avut?
colasea dit prezentlu a vostu nu s-cutreamburâ anda shadi
arada di aesti lunjini?

nu duchits că ei suntu a voshtsâ, că suntu fâr' di moarti
mash ahât chiro cât voi va s-bânats, că elj hits voi?
pistipsits că ei bânarâ ta s-avets voi tsi s-vâtâmats tora,
i că murirâ ti unâ ahtari moarti, inshitâ dit voi?
adzâ,
vahi di arshini, nu mata vrets s-ghivâsits sh-s-anyrâpsits,
vahi ta s-nu anvitsats câtâ giuneatsâ putea s-ancapâ tu
picurarlji atselj,
tsi sh-anda dipunea di-analtu, dipunea mash ta s-mutâ,
fârâ zori civilizatsiili a alântorŭ.
tsi zurleatsâ stelarâ vâ vigljea genetica a voastâ,
tsi gesturi, tsi furnjii!
s-lu-alashi ti ma amânatu lucurlu easti tora
arâhatea a voastrâ fârâ dânsêari sh-intimâ,
canda vâ easti fricâ
di unâ dipiseari conventsionalâ ali istorii,
atsea tsi easti dealihea, cum tsi s-hibâ, nu-ari dânsêari.
avets asparizma a atsilui tsi easti pi dzâli xeani sh-ljŭ fricâ
s-minâ pi cârvati anda moari...

traducere de Ianula Gheorghe, Aurica Piha și Mirela Sima

A patra scrisoare pentru aromâni

Dacă, dintr-o întâmplare,
o moarte generală, mare,
s-a insinuat în inimi,
strigați-vă morții din voi,
se vor trezi,
pentru că ei au fost vii.

dacă, dintr-o întâmplare,
o grea și lungă așteptare
vă robește fatal mintea,
urcați în lumini,
ridicați-vă munții din voi!
erau mai înalți decât oricare ploii.

viață fără sens n-a existat nicicând,
om fără moarte, minte fără gând.
existența grăbită de până acum
s-a întins la odihnă, e capăt de drum?

numai armânul ce fu odinioară nu pierе.
din cimitire și cer nu mai pierе, acesta de-acum
dulceața luminii n-o știe și nici n-o mai cere.
e integrat în schismă, în ură și fiere.

cad crucile din el, plecat din nemurire,
e drumul ieșirii din sine, de moarte flancat.

au căzut de pe el curajul și rostul, nelipsita iubire,
precum niște haine-vechite, purtate prea mult.
nu crede-n nimic, decât pentru sine mai are un cult.

comunicare, responsabilitate, viață...

- Ghini ti-aflai! Tsi-adari tini?
- Ghini. Tini?
- Ghini sh-mini.
- Dealieha?
- Dealieha, gione.
- Di iu hii tini?
- Io escu di Voluntari. Ama tini?
- Io hiu di Pipera.
- Vinishi la spectacol?
- Ie, gione, ti mushuteatsâ, s-hiu cu-armânamea.
- Câtâ mushuteatsâ! Nu cheari armânamea!
- Brava, gione! Armânlu nu cheari!
- Nu cheari, gione! Nu-ari cum,
cu noi nu va s-chargearâ canâoarâ.

Patra carti trâ armânj

Cara, dit unâ tihiseari,
unâ moarti ghegeneralâ, mari,
sâ stricurâ tu ininj,
grits-lâ a mortșâlôr dit voi,
va sâ scoalâ,
cã elj dealihea bânarâ.

cara, dit unâ tihiseari,
unâ greuâ sh-lungâ ashtiptari
vâ acatsâ fatal mintea,
alinats tu lunjinj,
mutats-vâ muntsâlđ dit voi!
eara ma anâltsâ di itsido ploi.

banâ fârâ noimâ ni nu-avu, ni nu-ari
om fârâ moarti, minti fârâ minduiari,
bana tsi pânâ tora fu ayunjisitâ,
s-arcuti s-discurma; calea-i bitisitâ?

mash armânlu di vârâoarâ nu chiari.
dit mirmintsâ sh-tser nu chiari, aestu di adzâ
dultseamea a lunjinâlđei ni nu-u shtii ni ananghi nu-ari.
easti acâtsat tu schizmâ, lâiatsâ sh-ancâceari.

cad crutsli dit el, vgat dit nimureari,
easti calea a inshearilđei dit el ishishi, di moarti anvârligat.

câdzurâ di pi el curailu sh-noima, nilipsita vreari,
ca tsiva stranji ncârcati, purtati para multu.
nu-ari pisti pi tsiva, mash ti el ari nica un cultu.

zburari, borgi, banâ...

- Ghini ti-aflai! Tsi-adari tini?
- Ghini. Tini?
- Ghini sh-mini.
- Dealiheia?
- Dealiheia, gione.
- Di iu hii tini?
- Io escu di Voluntari. Ama tini?
- Io hiu di Pipera.
- Vinishi la spectacol?
- E, gione, ti mushuteatsâ, s-hiu cu-armânamea.
- Câtâ mushuteatsâ! Nu cheari armânamea!
- Brava, gione! Armânlu nu cheari!
- Nu cheari, gione! Nu-ari cum,
cu noi nu va s-chearâ canâoarâ.

traducere de Mirela Sima și Mihai Sima

A cincea scrisoare pentru aromâni

De-aș fi vrednic să vă scriu
pe inimă
cuvintele eterne,
aș putea apoi vorbi cu cei care au fost,
să îi întreb ce este de făcut,
ce jertfă, ce îngenunchere și ce salt...
decât să cred că voi nu sunteți,
mai bine știu că nu sunt eu.

am buzele uscate, abia pot vorbi,
fîrea și vitejia voastre eu le-am cunoscut
și altceva, de-atunci, nu vreau să mai beau.
nu voi să stau la căpătâiul vostru când muriți,
nici la priveghi și nici la pomenire.
nu vreau s-aud că pentru voi există un mormânt,
pregătit între state pentru ca popoarele lor să poată să știe
că încă de la început ele fură acolo unde sunt și astăzi.
din popoarele antice nimic nu mai este,
doar voi ați rămas, pentru că toate viiturile lumii
n-au ajuns niciodată pe culmile munților.
singurul mormânt de care mă tem că există acum
e cel din voi înșivă, pe care-l văd crescând,
acoperindu-vă copiii cu iarbă și cu piatră.
în rest, nu s-a găsit pământul care vă poate putrezi
inima și ochii.

Doamne Dumnezeule, de i-ai făcut odată pe acești armâni,
așa cum i-ai făcut,

de ce îi lași acum să uite cine sunt,
să semene cu toți pierduții,
să le repete pașii spre infern, să fie cum nu pot să fie?
drumul acesta către moarte nu e drumul lor.
nimeni nu poate merge spre infern în pas original,
acesta doar spre cer se poate exersa.
când un om este el însuși, are sinele în cer.
doar moartea e comună, urmare din păcat,
iar învierea este în Dumnezeu,
pentru că-n El nimic nu-i repetabil.
chiar și amprenta singularității trupurilor noastre
este o marcă a unicității sufletului pe care-l purtăm,
prin acesta suntem unici și unic ne devine și trupul.

Doamne Dumnezeule, iartă-le lor mândria
pentru că au crezut că toată vrednicia dată
e una pe care o au ei, clădită în sine și arătată astfel lumii,
ca fiind numai a lor, iar Tu,
însingurat în aceste inimi ferecate de slavă deșartă,
mândrie și lipsă de rost,
îți lăsași pe lângă Tine mâinile să cadă,
pline de eternitatea din care-i plămădiseși.
I-ai privit cum pleacă peste munți lumești cu darurile Tale,
plângeai că vrednicia pe care le-ai dat-o
au folosit-o apoi numai în faptele lor,
legate cu totul de timpul istoric,
că nu au avut-o pentru a fi cu Tine, să contemple totul,
comuniune între cer și pământ.
nu îi lăsa să plece de la Tine spre moarte,
întoarce-i din drum!

nu îi lăsa să vadă că libertatea există și, astfel,
arată-le că libertatea există în Tine și numai în Tine,
nu pe coclauri și-n legi de cetate,
nici în discursuri și vise!
întoarce-i drum și dă-le pământ să vină la Tine,
punți peste ape nu sunt!

Tsintsea carti trâ armânj

Cara s-hiu irbapi s-vâ-nyrâpsescu
pi inimâ
zboarâli di etâ,
va s-pot dapoaia s-azburâscu cu atselj tsi furâ,
s-âlj antreb tsi-i te-adrari,
tsi curbani, tsi ndzânuncljeari sh-tsi ansâreari...
di iu s-pistipsescu că voi nu mata hits,
ma ghini sâ shtiu că nu hiu io.

am budzâli uscati, mizi pot s-azburâscu,
tabaietea sh-livindeatsa a voasti io le-am cânâscutâ
shi-altutsiva, di-atumtsea, nu mata voi s-beau.
nu voi s-shed la câpitânjlu a vostu anda va s-murits,
nitsi la miryiuluxiri sh-nitsi la misâi.
nu voi s-avdu că ti voi ari un murmintu,
adrat etim anamisa di stati, ca miletsli a lor s-poatâ sâ shtibâ
că nica dit ahurhitâ eali furâ aclo iu suntu sh-adzâ.
dit miletsli antitsi tsiva nu mata ari,
mash voi armasit nica, câtse tuti capurli di-arâu a lumiljei
nu-agiundzea canâoarâ pi cipita a muntsâlor.
murmintul di cari tora nj-easti fricâ
easti atsel dit voi ishishi, tsi-l ved criscândalui,
anvâlindalui ficiuritslji-vâ cu iarbâ sh-cu chiatrâ.
nafoarâ di aestu, nu s-ari aflatâ loclu cari s-poatâ s-vâ
putridzascâ
inima sh-ocljî.

Fem Dumnidzale, cara lj-adrashi unâoarâ aeshtsâ armânj,
ashi cum lj-adrashi,
câtse lj-alashi tora s-agârshescâ cari suntu,
sh-u aducâ cu tuts chirutsli,
s-adarâ idyili jgljoati câtâ colasi,
s-hibâ ashi cum nu pot s-hibâ?
calea aesta câtâ moarti nu easti calea a lor.
canâ nu poati s-immâ câtâ colasi cu jgljoati orighinali,
aesti mash câtâ tser pot s-hibâ adrati.
anda un om easti el ishishi, s-ari el tu tser.
mash moartea easti ti tuts, că yini dit amârtii,
iara anyiarea easti tu Dumnidzâ,
câtse tu el tsiva nu s-fatsi di ma multi ori.
dip sh-amprenta a singularitatiljei a trupurlor a noasti
easti unâ nishani că suflitlu tsi-l purtâm easti unic,
prit aesta him units sh-unic nâ agiundzi sh-truplu.

Fem Dumnidzale, ljartâ-li a lor pirifanjea
că pistipsirâ că tutâ livindeatsa tsi lâ u dideshi
easti unâ livindeatsâ tsi u au elj, adratâ tu elj sh-aspusâ ashi a
lumiljei,
că easti mash a lor, iara Tini,
manoleac tu aesti ininj fârâ noimâ, ancljisi di doxâ pseftâ
sh-pirifanji,
ts-alâsai mânjli s-cadâ pi lângâ Tini,
mplini di eta dit cari-lj adrashi.
âlj-mutrishi cum urdinâ pisti muntsâlji a lumiljei
cu hârli di la Tini,
plândzeai că livindeatsa tsi lâ u dideshi
u ufilisirâ dapoaia mash tu faptili a lor,

ligati mash di chirolu istoric,
cã nu u avurã ta s-hibã cu Tini, s-facã siryeani tutlu,
unii anamisa di tser shi loc.
nu-lj alasã s-fugã di la Tini cãtã moarti, toarnã-lj di 'n cali!
nu-lj alasã s-veadã cã ari libirtati shi, ashi,
aspuni-lã cã ari tu Tini sh-mash tu Tini,
nu aljurea sh-tu nomuri di tsitati,
nu tu moabets sh-yisi!
toarnã-lj di 'n cali sh-dã-lã loc s-yinã la Tini,
apunti pisti api nu-ari!

traducere de Mirela Sima și Mihai Sima

Tăcerea lui Dumnezeu

Această tăcere, aproape uitată,
m-a făcut să vorbesc cu putred orgoliu
în cuvinte
și din ele sângele se aruncă afară
ca un răspuns al luptelor de stele
și de nuferi.

tăcerea lui Dumnezeu m-a chemat
spre cuvintele pierdute în oameni
și plânsul meu s-a dus să sugrume
zîmbetul unei bucăți de umbră.

sunt sfâșiat de neputința scrierii
măcar a unui vers în aromână
și mă retrag afară din istorie
pe o singurătate mai joasă.

Tătsearea al Dumnidză

Aestâ tătseari, aproapea agârshitâ,
mi featsi s-azburăscu muhlidâ mâreatsâ
tu zboarâ
sh-dit eali sândzâli s-arucâ nafoarâ
ca unâ apandisi a alumtilor di steali
sh-di nuferi.

tătsearea al Dumnidză nj-gri
câtâ zboarâli chiruti tu oaminj
sh-plângul a meu s-dusi s-azgrumâ
sumarâslu ali unâ cumatâ di-aumbrâ.

mi dirin că nu pot s-ânyrâpsescu,
barim un stih pi-armâneashti
sh-mi trag nafoarâ dit isturii
pi unâ singurami cama di ghios.

traducere de Mirela Sima și Mihai Sima

Incidențe cu scriitorii aromâni

Postfață*

O viață interesantă are acest tânăr, foarte tânăr poet. La o vârstă la care cei mai mulți colegi de generație abia de se gândesc să-și adune un prim volum, Marius Marian Șolea, iată, se află la al șaselea, câte unul de fiecare an de la debutul din 1995, când avea doar 21 de ani. Dar mai mult decât o operă, el are o biografie, deja a trăit mai mult decât alții într-o viață întreagă, a peregrinat prin țară, a cunoscut aventura și mai mult ca sigur femeia. După câte știu a dat ochi până și cu moartea, ceea ce nu-și permite chiar multă lume. Toate acestea i-au dat o maturitate prematură, o siguranță a verbului greu de explicat și o profunzime a ideilor și sentimentelor greu de urmărit. Îl apropie de preferatul meu Rimbaud, fiind, mai bine zis părând a fi un copil teribil, când în realitate este aproape un înțelept. Nici nu se putea altfel decât să treacă prin teologie, acolo unde vârstele, atingându-se de deșertăciunea deșertăciunilor, nu se mai numără după ani. Dacă luăm numai erotica versurilor sale, subiect frecvent, e de necrezut cât de experimentată apare ea în substanțe, la o vreme când ar fi mai normal să bâjbâie printre deziluzii și entuziasme naive.

Aceste împliniri prea devreme în toate cele pot fi o capcană. Cel care cunoaște o asemenea reușită succesivă se poate epuiza repede. Tot Rimbaud este punctul de referință în acest sens. Poate că însă Șolea a depășit hazardul boemei (iarăși deja), reținându-i doar gustul nostalgic și va fi trecut starea de aventură în latura experiențelor câștigate. Tânărul arată ca și cum ar avea planuri precise, care nu-i inhibă însă sensibilitatea (curios!), urmărește ceva ce nu poate fi definit, dar care se simte la modul concret. E evident, în poezia sa nu își găsesc locul ezitățile, iar neliniștile (da, ele sunt) sunt pur

și simplu folosite în scopuri constructive. Prin felul de a fi și de a scrie, Șolea dă impresia că stăpânește un univers. Și aici e prematur în maturitatea lui, pentru că sunt prea mulți cei care sunt cuprinși de disperare tocmai pentru că, înaintând în ani, nu-și pot delimita acel univers necesar, vai, chiar ieșirii din el. Cred că pe Șolea nu l-ar putea surprinde nici chiar moartea, bineînțeles, pentru că, spuneam, a cunoscut-o deja și încă atunci când nu știa sau nici nu bănuia cine este.

O surpriză este chiar și această căutare în haiku. Formula aceasta de sorginte atât de străină nouă, europenilor, presupune migală, presupune calm și capacitate de concentrare. Nu sunt mulți dintre cei tineri care se încumetă să-și strunească efuziunile firești și îmbietoare spre a se retrage în secretul destul de arid al renunțării la cuvinte.

Nu iubesc prea mult această formă poetică ajunsă până la noi la fel de complicat și ocult ca viermii de mătase, bineînțeles într-un toiag de înțelepciune. N-o iubesc pentru că o înțeleg cu dificultate, o simt inevitabil străină, necomformă cu chipul meu de a mă mișca și gândi. Simt în cizelarea ei căldura, dar nu mă pătrunde decât cu răceală. Și apoi găsesc că limbile europene au o structură mult prea explicită față de cât de implicit pretinde haiku-ul. Găsesc că practicanții lui, și nu sunt prea puțini, chiar pe limba românească, sfidează timpul, au impresia că l-au câștigat, atât timp cât noi, ceilalți, trăim cu spaima permanentă că el curge, se pierde, „ne-ntunecă”, cum zicea Eminescu. Noi pornim „în căutarea timpului pierdut” și, exact ca Marcel Proust, avem nevoie de fluvii de cuvinte pentru a regăsi ceva. Haiku-iștii, în schimb, dimpotrivă: renunță la tot mai multe vorbe, le constrâng pe cele la care nu pot renunța și ar prefera, dacă s-ar putea, gestica tăcerii.

Sigur că haiku-urile lui Marius Marian Șolea sunt bune! Nici nu mă așteptam la altceva. Sunt tăiate scurt și înalt, așa cum trebuie, sună parcimonios și distant, conțin decizie și obțin suficient din floarea de cireș pe care japonezii o divinizează. Bineînțeles, nu se întâmplă nimic în aceste terțete nesupuse vreunui canon ritmic european sau antic, nu se întâmplă nici măcar contemplația, pentru că tocmai așa ceva respinge tehnica formulei. La fel de matur ca și în alte direcții, poetul obține starea, distilează inefabilul, această categorie pe care nimeni n-o poate explica îndeajuns (pentru că nici nu trebuie explicată). Meditația de tip teologic, cu care a avut de-a face, i-a dat probabil posibilitatea de a desființa dimensiunile, altă cerință a haiku-ului. Tot astfel, versurile acestea îndeplinesc, nu fac ceva, un ritual sumar, fără cauzalitate și mai ales fără efecte. Haiku-ul nu trebuie să miște nimic din ce există, dimpotrivă, să provoace nemișcarea. Fără îndoială, pentru noi, cei care trăim activ, devastator, inutil de devastator adesea, așa ceva trebuie să fie un exercițiu. Iar pentru Marius Marian Șolea este un exercițiu dobândit. Cu siguranță în respirațiile lui controlate va fi ascuns o taină. Nedezvelirea ei ar fi un succes, de care însă n-are cum să se bucure nimeni, nici chiar poetul.

Valentin Tașcu

* Postfață la volumul *Lungul poem haiku de o mie de strofe* (partea I), Editura Albatros, București, 2000.

Înștiințare premergătoare despre o poezie neliniștită și neliniștitoare*

Prin aceste cuvinte, încerc să vă înștiințez că țineți în mâini opera unui poet neliniștit, a unui tânăr de 26 de ani, care este într-o continuă stare de veghe asupra a ceea ce se întâmplă în jurul lui.

Două sunt coordonatele-obsesii ale stării poetului: bărbăția lui și socialul, definite de la sine prin titlul pe care l-a dat volumului.

Aproape în toate cărțile sale de poezie (șase la număr, prima apărută în 1995, membru al Uniunii Scriitorilor din 1998, la 23 de ani) Marius Marian Șolea (ca oricărui star autentic, destinul i-a dăruit două inițiale care se repetă) este obsedat de femeie, de misterul ei, pe care nu încetează să încerce să-l afle, să-l descopere, să-l decodeze.

Totuși, în ciuda neostenitelor lui căutări și a variatelor ipostaze trăite și, parțial, împărtășite, neputința unei cunoașteri perfecte transpare nu o dată. De aici și căutarea frenetică. Pentru acest poet ars de dragoste, femeia este un spațiu al libertății, singurul, poate, în afară de Dumnezeu: *hai să plecăm, domnișoară!/ în țara asta nu mai e nimic, / decât femei și Dumnezeu. (Oraș în provincie)*. Întruchiparea însăși a lui Dumnezeu pe pământ pare a fi ea, femeia, poetul arătându-se neputincios pentru o delimitare a celor două entități: *pe un zîmbet de femeie/ dau toate metafizicele mele tristeți,/ pe Tine Te dau pe atingerea ei lângă mine/ o mîngîiere, o vorbă, un zîmbet/ și [R]aiul rămîne/ în umbra cărnii mele/ numai lumina Ta străpungîndu-mi carnea sec/ mai poate face ziuă/ în [r]aiul pe care îl port de la Tine/ și vreau și aceasta de vreme ce nu m-ai făcut/ să mă pierzi. (Domnului Dumnezeu)*.

Mijloacele prin care își exprimă adorația pentru trupul femeii sunt simple, suave, dar esențiale, fără înflorituri și, desigur, fără trimiteri la carnalul obscen. **M. M.** este bărbatul care vrea să adoarmă cu o *fiță-n gură seara*, căci... *afară e o Sahară cu blocuri...* (**De atmosferă și de amintire**). Sau, această superb-discretă metaforă a îmbătrânirii ce vine, implacabil: *Într-o seară ca asta/ vei spune „te las”, / îmbrăcată grăbit/ cu rochița în romburi./ din patul meu ți-au mai rămas/ doar câteva secunde/ lipite de șolduri.// și pîn-atunci/ te mai iubesc în beznă/ să nu mai știe nimeni,/ doar cîte-o umbră stinsă./ căldură și un gest/ îți mai lipesc pe gleznă/ să fie pentru iarnă/pe cînd vei trece ninsă* [s.n.] (**Într-o seară ca asta**).

Dragostea și compasiunea pentru femeia oropsită de societate merg împreună, căci poetul se simte bine *cu cele mai ieftine*, cu care *a stat cel mai mult...* (din volumul „Cobilița cu furnici și alte proceduri”, p. 47): *mă gîndesc și eu ce trebuie să fi fost/ în sufletul acelor femei duse-n alte locuri/ și descărcate cu remorca în fabrici/ să bobineze motoare/ ținîndu-le între genunchii calzi pe cele mari,/ iar pe cele mici în poala lor fierbinte,/ să facă piulițe cu sîinii peste strunguri/ lucitoare și reci/ care nu aveau butoanele de carne... / să tragă opt ore la fiare pe pîrghiile coapsei./ fetele nebune după mușchi întinși și bani lăsați/ s-au năpustit cu poftă în metal să vigoreze țara/ în efortul comun./...* (**De atmosferă și de amintire**). Numele lor, caracterizatoare, amintesc de Caragiale: *Elvira Curdefier* (cu „nostalgii legionare”), *Natalia Bulandeaaur* (care „trimite vederi la Paris”), *Ludmila Țîțădecauciuc* (cu rude la Odessa; ibidem).

Cealaltă obsesie, socialul, este indisolubil legată de spațiul acesta al libertății creat de femeie-Dumnezeu: *dar România mea e cea mai bună muză,/ aici am învățat întoarcerile-n sine/ și fac plimbări de seară/ să văd încă o dată socialul,/ mă duc apoi să iubesc, să uit,/ să dorm,/ dar nici o dată înainte să-l pipăi.// am*

*o vocație specială pentru **realitate**/ și atîta noroi este pe mine/
încît sînt frumos în lumină, // aproape porc de aur/ scurmînd
omenirea...[s.n.]. (**Niște nepoetice versuri**).*

Citadin pur-sânge, acest observator atins de geniu scrie o poezie care este expresia pură a spiritului citadin. Unele din „descrierile” sale sunt adevărate viniete/vignete, care ți se fixează cu pregnanță pe peliculă, cum sunt, de pildă, următoarele imagini poetice ale orașului, de o încărcătură cutremurătoare: *Noaptea ca un vițel biblic/ rumegă prin parcuri/ gravitația frunzelor de aur.// întunecată și caldă/ se duce spre oraș/ să **lingă printre blocuri/lumina de la geamuri.**/ nu plînge nimeni de foame,/ de frig/ și nici de suflet,/ toți s-au ascuns în somn/ sau se iubesc.// în acest oraș/ ciorile ornează-atît de bine/ parcul/ și se aud ca niște globuri lovite între ele.[s.n.] (**Peisaj**).*

La 17 ani, **M. M.** pleca în Transnistria ca să îndrepte, cu puterea lui..., imposibilul, să se arunce în clipă cu *istoria pe umeri*. A reușit doar să simtă că...*Dumnezeu și-a făcut loc/ să-și odihnească-n mine veșnicia...* Și a mai reușit ceva în vacanța aia, în care,...*înfoindu-mă din piept,/ ca un pui de curcan, le răspundeam [unor colegi sau profesori]/ c-am fost detașat de școală să predau istorie/ în limba română/ la clasa de ruși. (**Poem de liceu pentru compunerea „Vacanța de vară”**)*. Adolescent și bărbat în același timp, Șolea este un sincer, în aparență exaltat, în fond cu o structură de o seriozitate atît de viguroasă! Și, dacă nu ar fi compromis cuvântul, aș spune: un patriot (în sensul acela care astăzi nu se mai... poartă!)

Desigur, firesc pentru un intelectual de formație teologică, nu-l ocolesc pe poet marile întrebări și obsesii legate de viață-moarte, de sfidarea timpului: *nu m-acuzați de tînăr/ că-mi place tinerețea,/ în materie de om/ timpul' e cea mai mare bătaie de joc. (**Poezie modernă cu improvizatii vechi**)*. Oricum și

oricare ar fi ideea dominantă a unui poem însă, însoțirea femeie-Dumnezeu este mereu acolo, singura lui oază purificatoare, salvatoare: *...nu știu dacă drumul meu a fost al tuturor/ și nici dacă m-așteaptă cineva/ pe peronul acela de gară fără de nume./ va fi vreo siluetă pe sub lămpile arse./ una din femeile cu buze de timp/ care mi-au măsurat și interpretat nuditatea./ ori Dumnezeu va fi cu brațele întinse?* [s.n.] (Poemul de azi).

Marius Marian Șolea este un poet pentru care *Literatură* se scrie cu literă mare în mijlocul propoziției (așa cum și pentru noi se scrie *Literatura* sa): *...iar eu mă gândesc ce bine ar fi/ să mai dau o poezie Literaturii române* [s.n.]. Neliniștitul de misterul femeie-Dumnezeu, de problemele existențiale, de social, a scris o poezie care își are deja locul binemeritat în această Literatură.

Și semenii i-au simțit poezia, i-au înțeles-o, au iubit-o. De aceea, iată ce prinos de recunoștință i-au adus: *poet tânăr între toate ideile lumii zîmbesc./ din gesturi și priviri îmi pun la picioare/ orașele prin care trec/ sînt zeul pariurilor cu lumea/ printre blocurile sobre/ cu cetățeni educați la maxim./ am ofrande și idei pe brațe./ mulțumesc în parte și trec mai departe/ pe strada Timpului la numărul 8/ și la o fereastră/ văd că omenirea mi-a lăsat o floare-n glastră.* [s.n.]. (De atmosferă și de amintire).

25-30 noiembrie 2000

Matilda Caragiu Marioțeanu

* Prefață la volumul *Blestemul bărbăției și alte imagini sociale*, Editura Eminescu, București, 2002.

INTERFAȚĂ la mijlocul poeziei lui MARIUS MARIAN ȘOLEA*

De când a aflat că are talent - și a aflat dintru bun început - Marius Marian Șolea și l-a controlat cu atenție. S-ar zice că așa ceva nu e cu puțință, și totuși este. Am convingerea de demult formată că absolut toți cei care scriu își află din vreme măsura exactă a capacităților lor, și numai un stupid orgoliu îi face să nu-și recunoască poziția și rostul, mai ales când acestea sunt mai mici decât și-ar fi dorit. Dacă s-ar petrece altfel, lumea literară ar scăpa iute de grafomani, de impostori, de plagiatori, de neputincioși, ba chiar și de mediocri. Dar nu scăpăm, și mai degrabă cei care „cad” în greșeala/calitatea de a se recunoaște pe ei înșiși abandonează, din prea multă sinceritate, scrisul...

Cazul lui M. M. Șolea e unul deocamdată fericit. A scris de foarte tânăr, cu siguranța unui matur, experimentat, a publicat carte după carte, fiind unul dintre cei mai tineri membri ai Uniunii Scriitorilor și umblă vorba că e foarte bun (avantaj net într-o țară în care criticii lucrează și premiază deseori după ureche - ar mai avea doar de intrat în vreo haită). La nici 20 de ani (1995) debutează cu volumul **Mereu secunda, mereu și Dumnezeu**, cu recomandarea extrem de călduroasă a poeziilor de marcă Mihai Ursachi și George Țârnea. În 1996 scoate placheta **Universul din piatră**, în 1997 volumul **Pașii de sub simț**, cu recomandarea lui Ioan Holban (ambele la o editură din Iași, „A92”); în sfârșit trece la edituri mai cunoscute: „Junimea” îi tipărește în 1998 volumul **Semantice umbre** (cu prezentarea la fel de călduroasă a lui Cezar Ivănescu), „Clusium” îi scoate în 1999 cartea **Cobilița cu furnici și alte proceduri**, „Albatros” îi tipărește în 2000 un volumaș de haiku-uri, **Lungul poem**

haiku de o mie de strofe, cu o postfață a subsemnatului; în fine, Editura „Eminescu” îi publică în 2002 volumul **Blestemul bărbăției și alte imagini sociale**, prefăcut cu generozitate de acad. Matilda Caragiu Marioțeanu. Așadar 7 cărți - 7 trepte urcate cu girul unor oameni de „artă și meserie”. Să admitem că aceste 7 volume de până acum au îndeplinit un ciclu de număr magic, unul al cunoașterii prin și de poezie, al exercițiului metaforic și prozodic, dar nu la nivel de început, ci pe o colină deja consfințită.

Cu prezenta carte, poetul ar zice că deschide un alt ciclu, modificând esențial și substanțial direcția pe care poate o și epuizase. Dar nu e vorba de obosire, ci de conștientizare a necesarei prefaceri, a adaptării la cerințe mereu noi, care, tocmai, să nu lase să ostenească în primul rând poezia.

Păcat doar că un poet de talia sa s-a născut în acești ani de indiferentism nenorocit, într-o lume (nu numai literară) alterată și nu de puține ori iresponsabilă. Mulți în locul lui ar fi renunțat dezamăgiți (dat fiind că în afară de aprecierea zvonistă nu a primit încă nici o recunoaștere oficială, nu apare încă pe „liste”, nu e antologat de fi-te-cine, căci s-au înmulțit la noi antologiștii de cartier etc.), dar Marius Marian Șolea rezistă și nu renunță. Bine face, deși habar n-am când se vor redresa treburile culturii române. Și e frumos: deși are numai/deja 28 de ani, e o... speranță... Zice că are origini aromâne (ca și autorul acestor rânduri) și cred că așa e, altfel nu s-ar explica ambiția și încăpățânarea, voința de a nu-și bate joc de ceea ce face, puterea de a nu se înregimenta în găștile actuale (nouăzeciști, fracturiști etc.), preferând tristețea, primejdia, dar siguranța valorică a „lupului singuratic”. Într-un fel, scriind despre Șolea, parcă aș scrie

despre mine însumi: la fel am procedat o viață întreagă și nu cred că aceasta m-a binefăcut, dimpotrivă, mi-a cauzat multe înfrângeri și nemulțumiri, dar cel puțin e sigur că tot ce mi se atribuie, mult, puțin, e real și nu exaltat, exagerat de spiritul haitei.

Am speranța că pe asemenea poeți va putea să se sprijine poezia ce va veni - va mai veni? - și nu pe prea mulții coriști înscriși pe la cenacluri și festivaluri județene. Marius Marian Șolea a refuzat să participe la astfel de festinuri improvizate; s-a ferit de aceste "recunoașteri" factice și "potrivite", acordate de juriu grăbite (uneori mai intru și eu prin ele) care n-apucă niciodată să citească volumele trimise pe la astfel de numeroase concursuri. N-are așadar un palmares, dar are o carte... de vizită.

Cu volumul **Un peșchir și o țără dragoste** poetul "atacă" zodia "riscului", vrea să calce pe cărări ce ar părea bătătorite. Apropo de poemul larg intitulat Ritmuri din Corșor, o mulțime (Doamne, ce bine-ar fi!) va zice, doar după câteva rânduri, că e vorba de o imitație după La Lilieci. Cei care se vor opri la aceste prime rânduri și vor crea "zvonul" (Doamne, ce bine-ar fi!) nu că ar vrea să lovească în tânărul autor, ci ar căuta să se ascundă repede în dosul unor formule comode - acesta e un alt obicei de la noi. Cei care vor merge mai departe cu lectura, vor vedea că în afară de câteva coincidențe geografice și naturale de pe întinsul Olteniei (satul Corșor, al copilăriei, făcând parte din Alimpeștii Gorjului de sub munte), la care se adaugă inevitabilele regionalisme lingvistice, Marius Marian Șolea face cu totul altceva. Marin Sorescu se oprise la limita fiziologiei mediului transferat în *poezie*... Șolea sondează mai în adâncuri, adică în sociologie și în filozofie. Șolea transpune în vers nu obiceiuri, limbaje, ci mentalități, determinări astrale și

mistice chiar. Mai apoi, spre deosebire de Sorescu, poetul nostru nu se ocupă de personajul locului, ci mai mult de sine în raport cu acest personaj. În sfârșit, dacă cel dintâi intra cu limbaj cu tot în spațiul metaforei și al sonorității, Șolea, în conformitate cu ceea ce cred că va urma în poezia românească și deja se întrevede, epicizează masiv, întruchiparea sa versificată fiind ceva aproape de „poematiconul eroi-comico-satiric”, înființat pre limba română la începutul veacului al XIX-lea (Budai-Deleanu), resuscitat în variantă involuntar comico-proletcultistă în anii '50 (Dan Deșliu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, dar chiar și Arghezi) și revenit de câțiva ani în atenție (neteoretizată încă). Dacă tot se cheamă **Ritmuri**..., poemul respectiv și alte câteva de același fel urmăresc și interpretează chiar... ritmurile existențiale ale colectivității din colțul geografic amintit: cele rapide și statice oltenești, combinate într-un mod neașteptat cu cele lente venite din Ardealul aflat nu departe, doar peste munții apropiați. Apoi este identificată plăcerea limbariței (limbuției), a bârfei și chiar a certei benigne (violentă în formă, dar fără urmări de fond pe măsură). Iată o secvență care, bineînțeles, atinge și savurile scenei dramatice: „ - ba fii tu a dracu, fă, că s-au dărâmat toate pe voi, n-aveți de un'e/ bea nici apă rece! sunteți niște leșinături, băăă, niște leșinături!// vă uitați la trei plătăgele ca la oichii din cap! bă, fire-ați ai dracu,/ vă bagă în foame două găini! vă mâncați de su' unghii, băă,/ sărăciturilor!// - firi-a dracu să fii tu de curvă, s-au pus pă tine și câinii, făăă, fă!// și câinii, fă, s-au suit pă tine, toată tinerețea ai stat cu cracii-n sus/ pă slăvile cerului! ai fost harnică, fă, numa' la coțait și la icnit,/ firi-a drrracu de boșită! las' că-ț' azvârl' io găinile țapene peste/ gard!” (**Vecinele**). Iată unde s-a ajuns de la o găină a unei vecine, rătăcită prin straturile grădinii celeilalte, dar nici

nu s-a mers mai departe de-atât, deși s-ar fi părut, după ascuțimea vorbelor, că se va ajunge la bătaie și apoi la judecată. Nimic, conflictul rămâne la nivelul limbajului, al trăirii diurne, fiecare femeie exersându-și cu talent plăcerea terfelirii prin verb, până la nivel de blestem și înjurătură. Parcă poetul ar fi și teoretizat această stare de fapt specifică, formal socială, dar „eminamente” poetică: *„Cuvintele mai presus de orice sunt trăire,/ iar a vorbi despre unele lucruri este doar un moft./ pentru om este puțin ridicol când se vorbește/ despre moarte, el nu este decât o târzie fată mare!/ și luna are dreptate în parte/ să-și arate lumina/ pe care n-o are...”* (**Verde poem despre iarbă**).

Pe această arie trăit teoretică, trasată exact ca un patruleter, încap toate cele lumești: fie incantația de intenție folclorică (*„Lină Ină, pe lumină,/ spune-i lui neica/ dacă tu ai vrea/ ca viața să-ți pară/ o câmpie-n seară/ vara pe răcoare/ când sub stele arzătoare/ cade floare peste floare...”*), fie erosurile de o frustețe tot rurală, mai adorate decât cele urbane însă, introduse de poet, inspirat, în procesele digestive (*„și iar te-aș lua la frământat./ învelită c-un peșchir,/ cu velința peste tine,/ te-aș lăsa un pic să crești,/ da’ nu mult să te acrești.../ apăi bag un lemn în gura sobii,/ zgândăr jaru’ ca să fie foc domol/ în tuturigi/ și te dau la copt să te scot pânea mea/ cea de toate zilele./ să te-mbuc fierbinte până cân’ o fi.../ și-atât de multă să fii,/ încât să te usuci pe laviță ori la firidă, iar la bătrânețe/ să te ronțai în trei dinț’ până când te mai înmoi/ și-apoi să te morfolesc/ între gingii ca pe-o cojică zgrumțuroasă”* (**Dragostile mele cu o fată**). Trebuie să recunosc că e foarte frumos, măcar ingenios spus și nu-mi aduc aminte de vreo exprimare asemănătoare. Această modalitate de a comunica starea erotică, de o surprinzătoare tandrețe, revine de mai multe ori în cuprinsul

cărții, de fiecare dată gustoasă, fin condimentată, pentru a îndepărta orice intenție transparent frivola. Numai firile extrem de iubitoare (iubicioase) află cândva că dragostea cea mai intensă se localizează la nivelul... stomacului (ciudățenie dovedită medical). În fapt, mai toată substanța volumului este erotică, așa cum e și toată textura celorlalte cărți ale lui Marius Marian Șolea. Simțul vine, laudă aș zice, dintr-o arie pățimaș aromână, drept pentru care i se cuvine chiar și vocabularul acestui grai: „*pirușeană feată, te voi iubi și mâine! / umblă-mă și calcă-mă, saltă-mă și pune-mă, adă-mă, îmbracă-mă / în pânză de ină lină, / mușata mea aleaptă di tuti!*”.

Cu indiscreție, dacă pătrundem în subînțeleșurile poeziei, totul este cu adresă, către o ființă aflată în pragul iubitului sau în faptul lui visat. Se face și trimiterea de rigoare: un ciclu care începe cu **Primul**, continuă, iar apoi sfârșește cu un al cincilea, intitulat **Ultimul poem pe care îl dăruiesc**. Acesta este format din „scrisori” fără ocolișuri, cu amănunte cotidiene, cu relații sociale palpabile, scrisori adică de dragoste pământeană către cineva anume, nominalizat cu mare taină.

Aceeași modalitate fals epistolară este proprie și unor intervenții politice, obștești ale poetului, cum ar fi misiva adresată **Președintelui Academiei Române**.

Multe se mai pot spune despre această poezie provocatoare, multiplu deschisă, în care Marius Marian Șolea îmbină cu totul rar talentul nativ cu inteligența neinhibată. De fapt acesta este secretul controlului permanent pe care poetul îl exercită asupra sinelui și asupra poeziei sale. El a citit destulă altă poezie, dar nu se lasă influențat de ea (cum nici de cea a lui Sorescu), evită să calce pe urmele comode ale altora și își croiește singur un drum evident spinos.

Bine ar fi ca autorul să nu mai fie doar o speranță (ce lină și îngăduitoare este această vârstă, dar câte epave a lăsat ea în nisipul timpului!), ci o aspră și periculoasă, nerecunoscătoare certitudine. În ce mă privește o subsemnez.

Valentin Tașcu

* Interfață la volumul *Un peșchir și o țară dragoste*,
Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2004.

CONSILIERUL CARE SE BATE CU MINISTERUL CULTURII ȘI CULTELOR*

Deși n-am găsit unde anume vorbește Cioran despre neajunsul de a te fi născut român (mai precis „mult rău mi s-a-ntâmpat că m-am născut român” – dacă nu mă-nșeală memoria), am reținut ideea la protestele unui aromân despre care am mai scris cu admirație, anume Teohar Mihađaș, care-l detesta pe celebrul eseist româno-francez pentru aceste cuvinte. De fiecare dată „haiducul”, cum îl alinta presa, se încrunta și vedeam cum îi ies printre dinții scrâșniți cuțite cu care l-ar fi ucis pe loc pentru această blasfemie. Teohar, acest „dăruit de Dumnezeu” prin traducerea din greacă a numelui – Bogdan, din slavă – a iubit imens acest popor român care l-a amenințat pe vremea legionarilor, l-a băgat la pușcărie (7 ani nevinovați) pe vremea comuniștilor și l-a marginalizat pe vremea „democrației originale”, până când Dumnezeu (de ce nație o fi? zic unii că evreu!) a binevoit să-și ia darul înapoi. Tocmai de aceea rămâneam uimit când îl auzeam, deseori, protestând vehement la adresa acelor vorbe „nesăbuite” și îi atrăgeam amuzat atenția despre ce „rău i s-a întâmpat” tocmai lui prin faptul că, alungat de greci (din Turia Pindului unde se născuse), s-a refugiat la sânul mamei de limba, care pentru el, s-a dovedit a fi mașteră.

Îi cunosc bine pe aromâni, mai ales că eu însumi mă trag dintr-o ramură gramosteană (Skopje și Pristina, locuri de baștina ale străbunicilor mei, alungați și ei de greci la 1821 și refugiați în Patria Mumă) și știu că se nasc cu un simț exagerat al dreptății și cu credința în adevăr și divinitate (chiar dacă unii sunt dispuși să râdă de Gigi Becali, aceste credințe sunt săpate sincer și în sufletul lui – aleg acest exemplu mai ciudat, ca să nu se mai spună că ne tot laudăm

cu Mihai Viteazul, cu Ștefan, mușatinii traducându-se în aromână prin neamul frumoșilor, cu frații Mocioni, cu Andrei Șaguna, cu Bolintineanu, Iorga, Goga și Blaga, cu Maica Tereza, cu Toma și Matilda Caragiu, cu Ion Caramitru, hai, și cu Hagi și cu mulți, mulți alții). Însumi nu am fost născut altfel, iar lucrul care m-a înfuriat cel mai mult de mic copil a fost întotdeauna când am fost judecat pe nedrept (de părinți, de unii dascăli, de colegi și de șefi – și, Doamne, ce des mi s-a mai întâmplat și mi se întâmplă și azi!). Cât despre dreptate, tot mie mi s-a întâmplat în urma cu nici zece ani să fiu judecat pentru „calomnie de presă”, împrinosuat fiind de un individ, „cetățean de onoare al Clujului” (azi „legumă”, dar nu mă bucur, dar poate c-o fi mâna aceluiași Dumnezeu) și condamnat, în ciuda evidențelor, (e drept, mai mult simbolic, decât penal și dur financiar cum ceruse acuzarea) – și nu voi uita niciodată cinismul unei judecătore care mi-a comunicat fără jenă ca am dreptate, dar trebuie să mă condamne; era să mă reped la ea cu pumnii, noroc că m-a tras de mânecă o prietenă avocată, care mi-a șoptit speriată că aș fi fost legat pe loc pentru ultraj.

De ce oare am făcut această prea lungă și oarecum personală introducere? Pentru că asist cu tristețe la ce se întâmplă zilele acestea cu un tânăr și talentat aromân, Marius Marian Solea, ajuns, după o viață de primejdii asumate, funcționar în Ministerul Culturii și Cultelor. Tânărul acesta, arătos, are destule defecte: e cinstit, nu bea, nu fumează, nu fură, spune adevărul în față și e un pic prea inteligent pentru cei de lângă el și e, cum ziceam, ... arătos. Cum nici eu nu m-am simțit altfel, am scris mai demult într-o gazetă clujeană un serial intitulat *Eu, handicapatul* (antinomie la *Eu, supremul* lui Roa Bastos) în care postulam cum toate

calitățile de mai sus, la români, devin greșeli de comportament, deficiențe de tip handicap.

Din păcate, românul se conduce încă după tâmpitul proverb „capul plecat sabia nu-l taie”, iar în ceea ce privește deșteptarea tot doarme pe el, deși i se cânta zilnic „deșteaptă-te”, de aproape două veacuri, de la Andrei Mureșanu „cetire”.

Ei, bine, Șolea, venit, ca origine, dintr-un sat gorjenesc, Corșor, comuna Alimpești, satul lui Ion Lotreanu, unde s-au aciuat câteva familii de aromâni, dintre care una se cheamă Prințipu (rudă a vestitului sârb de origine aromână, Gavriilo Prințip, cel care a declanșat la Sarajevo primul razboi mondial), a venit la capitală și încă în Minister cu idei pe care le cunosc, pentru că mi-a vorbit despre ele: să facă ordine la cultura scrisă, să termine cu ciubucăreala pentru subvențiile de carte, să combată munca de-acolo și alte utopii. M-am amuzat, ca la Mihadaș mai demult, și mai ales m-am îndoit. I-am spus de fiecare dată că nu ne aflăm în Germania, ca ă greșit țara și altele. „Fugi, nenoricitul!” – vorba lui Caragiale (și el un fel de aromân) – i-am spus, apropo de acest highe life dâmbovițean. Încăpățânat, ca toți aromânii, m-a contrazis și s-a pus pe muncă. Dezastru! Asta nu place nimănui, pentru că e un fel de jignire la adresa celor care continuă să doarmă prin birouri și să tragă sfori pe trezie. Iarăși îmi amintesc de pârdașnică vreme a activiștilor de partid, de plângerea unui prieten scriitor, ajuns mare mahăr pe la județ, și care m-a chemat la un vin de durere când tocmai a fost dat afară, zicându-mi: „Măi, Valentine, și eu care am muncit cu sârg!” „Ei, asta-i, i-am răspuns, aici nu trebuia să muncești, ci să... lucrî!”

Cunosc bine, ca editor, „sistemul” subvențiilor pentru carte, de care ani de zile am beneficiat, recunosc, dar cu niște

bătăi (și dureri) îngrozitoare de cap, care m-au făcut ca anul acesta chiar să renunț la a le mai solicita. Și aflu din presă că aceste nereguli au fost semnalate de Șolea, cu un ridicat simț al adevărului și cu vizibile bune intenții. Alt dezastru: așa ceva nu ține în România, dar deloc, deloc, deloc. Altă zicală idioată domină treaba: „merge și-așa!” – și iar ne întoarcem la Caragiale: „să se revizuiască, primesc, dar să nu se schimbe nimic...”

Și acum nu voi face decât să confirm din proprie și neplăcută experiență tot ceea ce acuza Șolea (evident că e invers cum se întâmpla cu laudăroșii comuniști pe la procesele lor politice în care, spun falșii istorici, acuzații deveneau acuzatori, acum acuzatorul devine acuzat și nici n-ar fi exclus să fie condamnat – iată ce importanta „schimbare” aduseră alegerile în Ministerul Culturii și Cultelor!). Îl cunosc de aproape zece ani pe acest tânăr, în aproape tot ceea ce face nu se direcționează spre sine, spre interesul său, o mare ciudățenie pe care i-am amendat-o, zadarnic, în nenumărate rânduri!, ci spre celălalt. Cu siguranță că logica lui transcende tot ceea ce știm noi despre viață, știe sau a văzut lucruri despre care noi nu avem habar, pentru că, vă asigur, gândirea lui, intuițiile sunt de o precizie înspăimântătoare. Așa se întâmplă și în aceste momente. El, printr-un gest incriminat de cei fără greșală, la guvernare, atenționează și apară editurile și revistele din România, chiar și atunci când nici ele însele nu găsesc profitabil să o facă, sperând că ministerul le va da bani tocmai pentru că nu s-au solidarizat cu Șolea. Când acest tânăr va învinge, prevăd că o mulțime de redacții se vor grăbi să îl felicite pentru curajul pe care l-a avut și pentru grija pe care le-a purtat-o...

În textul publicat în suplimentul *Revistei 22*, Șolea spune cu umor cum circulă dosarele bieților solicitanți, „sub

condică” de la un birou la altul, uneori aflate chiar în același... birou. Este amuzantă această birocrație care-mi amintește de o „critică” televizată pe vremuri sub titlul DMH (Direcția Mișcării Hârtiilor), din fericire inutilă și care atinge mai puțin pe solicitant. Greșesc, pentru că, trecând prin atâtea mâini, niciodată dosarele n-au fost „bune”, fiecare ștampilator dându-și cu părerea lui, fără a cunoaște și părerea celorlalți. Așa că, în fiecare an am transpirat imens pe culoarele Ministerului, modificând de mai multe ori, între două trenuri de Ardeal, năbădăioasele documente. Ca să nu mai spun că în fiecare an se schimbau formulele și formularele, chiar de mai multe ori, uneori cu câteva zile doar înaintea mult așteptatei (cu emoții) plăți. Am semnalat personal câteva aberații; de pildă relația cel puțin absurdă între antecalcul și postcalcul, care, dacă tot trebuiau să fie identice, n-am înțeles de ce nu se făceau doar unul singur, apoi existența unei rubrici de venituri aduse de viitoarea carte, care nici nu era publicată, adică se presupunea la modul absurd că un tiraj de 1000 exemplare se va vinde integral, sumă care se tăia din cheltuieli (un fel de vânzare a ciorii de pe gard) sau nebunia ca, sistematic, subvențiile se aprobau pe la jumătatea lui octombrie, iar cărțile subvenționate trebuiau predate la 1 decembrie (cine e și tipograf cunoaște ce înseamnă asta). Zic eu: aceste observații ale lui Șolea nu sunt nici învinuiri, nici calomnii, ci chiar... observații cu scopul îmbunătățirii și simplificării mecanismului. Tocmai am citit pe Internet formularistica propusă de Fondul Cultural Național, pe care iarăși o amendează Șolea. „Părerea mea”, cum zice un cântec: e haotică, scrisă într-un limbaj pentru care îți trebuie vreo trei doctorate și tot atâtea dicționare ca să le înțelegi, inoperanta și întotdeauna supusă... greșelii (din partea celui care își întocmește dosarul, desigur). În

consecință, având în vedere ca în anul care a trecut, deși am tipărit toate titlurile subvenționate, din pricini de birocratie modificantă, am pierdut exact jumătate din subvenția acordată și deci am intrat în pierdere evidentă, am decis sa NU mai solicit în 2006 subvenții și cred că, după lectura formularisticii AFCN, vor renunța și alți confrăți.

Editura „Clusium”, pe care o conduc din 1989 (prima editură privată din țară și singura atât de devreme, în chiar zilele Revoluției), are experiența colaborării cu mai multe țări: Spania, Franța, Germania, Italia, Suedia, Anglia, e drept, numai țări una și una. Ne-au subvenționat niște cărți, traduceri mai ales. Doamne, ce ușor a fost: am convenit titlul, am stabilit suma de subvenție, am semnat un contract simplu și scurt (chiar dacă în limbă străină) și nu ni s-a cerut altceva decât să apară cartea și să le predam 25-50 de exemplare drept dovadă. Logic: nimeni nu scoate doar atâtea exemplare, pentru că l-ar costa mai mult decât subvenția. În schimb, asta-i culmea, pe canavaua imensei birocratii românești se poate trișa perfect: știu destule edituri mărunte care scot doar cele două exemplare de control și iau banii integral pentru tiraje normale.

Asta-i ce știu eu. Ce știe Marius Marian Șolea e, desigur, mai mult și cu atât mai primejdios, pentru el, nu pentru instituție. Într-un roman al meu, publicat nu demult, scriam o deviza a vieții mele, adică o nefericire (hai să-i zic amuzantă): „Dezastrul vieții mele a fost că întotdeauna am avut dreptate, dar asta nu mi-a folosit niciodată la nimic!”. Cam așa și cu Marius Marian Șolea, lui s-ar putea chiar să-i cauzeze. Și cine o sa-l apere? Eu? El crede că Dumnezeu, dar eu nu sunt...

Valentin Tașcu

* *Convorbiri Literare*, martie, 2006

Editura Societății Culturale Aromâne
str. Vasile Lascăr, nr. 26-28, sector 2, București
telefon: 0720.008.262
e-mail: sutsata@yahoo.com
site: www.aromanii.ro